

KRİTİK DURUMLARDA ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI

Prof.Dr.Mustafa ERGÜN
Doç.Dr.Tayyip DUMAN

Sınıf disiplini ve kritik durumlar

Sınıfta öğretmenle öğrenci arasındaki ilişkiler, öğrenmenin ve eğitimin temelini teşkil eder. Söz ve eyleme dayalı bu ilişkiler iyi ise, sınıfta olumlu bir öğrenme atmosferi oluşur; ilişkiler kötü ise, sınıfın öğrenme atmosferi giderek bozulur ve eğitim amacına ulaşamaz.

Bizim sınıflarımızda, öğretmenin mutlak otoritesi hakimdir. Öğrencilerden gerek disiplin kurallarına gerekse öğretmenin isteklerine tartışmasız uyması istenir. Bu durum ise bazen “önemli” disiplin problemleri ortaya çıkarır. Sınıftaki eğitici atmosfer bozulduğu için yapılan eğitim başarısızlığa mahkum olur. Bu durumda sınıftaki eğitici ortam büyük ölçüde öğretmenin davranışlarına bağlıdır.

Öğretmen davranışlarının niteliklerini inceleyen birçok çalışma vardır (Flanders, Mitzell, Furst). İyi öğretmenin nitelikleri sayılırken, öğrencilerle iyi ilişkiler kurmak, sınıftaki eğitici ortamı hazırlayan ve sürdüren etkili kararlar almak, kararları kırıncı olmadan diğer insanlara iletebilmek, daima öğrencileri ve eğitimi düşünmek gibi hususlar sayılmaktadır (Reed ve Bergeman).

Sınıftaki birçok disiplin probleminin, öğretmenin katı otoriter davranışından ve “geleneksel güç dili”ni kullanmasından kaynaklandığı bilinmektedir (Gordon).

Çağdaş pedagojinin en önemli sorunlarından biri sınıf disiplininin sağlanmasıdır (Charles). Bunun için sürekli çözüm yolları ve teoriler geliştiriliyor (Ergün/Özdaş). Öğretmen merkezli geleneksel eğitim değiştirilmeye, sınıf içi düzenlemelerde öğrenciye daha fazla söz verilmeye başlanıyor. Öte yandan özel öğretim kurumlarının artması dolayısıyla öğretmenlerin görev sürelerinin uzatılmasında, onların ders verdiği öğrencilerin de düşünceleri alınmaya başladı. Bütün bunlar, sınıftaki öğretmen davranışlarının belirlenmesinde öğrencilerin görüşlerinin ne olduğunun bilinmesinin önemli olduğunu ortaya koyuyor.

Sınıfta disiplin sorunlarının daha çok ortaya çıktığı bazı kritik durumlar vardır. Bunlar, dersin başlangıcı ve bitişi, geç kalanlara, dersi dinlemeyenlere, çevresini rahatsız edenlere, sınav ortamında kurallara uymayanlara karşı neler yapılacağı gibi hususlardır. Çoğu öğretmen bu durumlarda bocalamakta, aldığı kararlar bazen öğrenci veya sınıf tarafından kabul görmemekte ve gereksiz sürtüşmelere neden olmaktadır.

Okullar ve sınıflar, insanların katılımcı demokrasiye hazırlandığı yerlerdir. Çünkü insanlar yaptıkları ve yaşadıkları şeyleri daha iyi öğrenirler (Dewey). Demokratik yaşayış, önemli yönetim kararlarına toplumun çeşitli şekillerde katılmasını öngörmektedir. Eğer sınıfta alınan önemli kararlara öğrenci katılmazsa, kendileri de daha sonraki hayatlarında otoriterlik ve itaat uçlarından birisinde bulunurlar.

Bazı disiplin problemleri, öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşüncülerinin harekete geçirilmesi ile daha kolay çözümlenebilir. Bu araştırmanın amacı, öğretmenin sınıf içindeki davranışlarını daha sağlam temellere oturtmaktır.

Problem: Öğretmenlerin sınıf ortamında en sık karşılaşılabilecekleri kritik durumlarda göstereceği davranışlar, dersin daha sonraki dakikalarında hem öğretmen hem de öğrenciler açısından çok önemlidir. Bu kritik durumlarda öğretmenin nasıl davranacağı konusunda kitaplarda fazla bir davranış örneği verilmemektedir. Bu çalışmada, öğretmenlerin bu durumlarda nasıl davranacağı konusunda lise ve üniversite öğrencilerinin görüşleri değerlendirmeye alınmıştır.

Kritik durumlar olarak dersin başlangıcındaki geç kalma durumları; dersin işlenişi sırasında sınıftaki çeşitli gürültü, sataşma, ilgisizlik, dışarı çıkma, dersi dinlememe; sınav ortamı, kılık-kıyafet, ödev yapmama vs. durumlar alınmıştır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak öğrencilerin lise veya üniversite öğrencisi olma durumları, öğrencilerin fen, sosyal veya matematik bilim dallarında öğrenim görmeleri ve cinsiyetleri alınmıştır. Bu değişkenlerin, öğrencilerin istediği öğretmen davranışlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Araştırma deseni ve yöntem

Araştırma; Ankara, Afyon ve Uşak'taki lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Toplam 513 kişi üzerinde yapılan araştırmaya katılanların % 76.4' ü lise, % 23.6' sı üniversite öğrencisidir. Üniversite

öğrencileri eğitim ve fen-edebiyat fakültesi öğrencilerinden seçilmiştir. Öğrencilerin %41.1'i sosyal, %31.8'i fen ve %25.3'ü matematik ağırlıklı alanlarda öğretim görmektedirler. Öğrencilerin %53'ü kız, %44.1'i erkektir.

Araştırma verileri 24 itemlik bir anket uygulanarak toplanmıştır. Verilerin frekansları ve Chi-Square uygulamaları SPSS for WINDOWS 6.0 bilgisayar programı ile yapılmıştır.

Hipotezler

Araştırmada alınan bağımsız değişkenlere göre, başlangıçtaki gözlemler ve literatür çalışması, bizi aşağıdaki hipotezlere götürmüştür:

1) Öğrencinin lisede veya üniversitede okuyor olması, sınıf içi disiplin konusunda farklı düşüncelerine neden olmaktadır. Üniversite öğrencileri, kritik durumlarda öğretmenin daha hoşgörülü olması ve yumuşak davranmasından yanadırlar.

2) Kız öğrenciler, erkek öğrencilere oranla kritik durumlarda öğretmenin daha hoşgörülü olması ve yumuşak davranmasından yanadırlar.

3) Öğrencinin fen, sosyal veya matematik ağırlıklı bilim dallarında okuyor olması, kritik durumlarda öğretmenden farklı davranışlar istemesine neden olmaktadır. Burada fen ve matematik öğrencileri, sosyal alanda okuyan öğrencilere göre öğretmenden daha katı davranışlar beklemektedirler.

Bulgular: Öğrencilerin istediği öğretmen davranışları

1. “Öğretmen sınıfa girdiğinde öğrenciler yerlerine oturmamış, ayakta ve gürültü yapıyor ise, öğretmen nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap veren öğrencilerin % 53.9'u “Sınıfa girip, memnuniyetsizliğini bakışlarıyla hissettirerek, öğrencilerin yerlerine oturmalarını ve konuşmayı kesmelerini beklemelidir”, % 23.9'u da “Kapının önünde bekleyip, öğrencilerin yerlerine geçip oturmalarını ve konuşmayı kesmelerini beklemelidir” seçeneklerini işaretleyerek cevap vermişlerdir. Böylece öğrencilerin % 80'ine yakını, öğretmenin bu durumda aktif müdahalesini istememektedirler.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 1

Burada -lise öğrencileri ile karşılaştırıldığında- üniversite öğrencilerinin daha ziyade sınıfa girip sükuneti beklemeyi, lise öğrencilerinin üniversite öğrencilerine göre daha ziyade kapıda durup sükuneti beklemeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 1

Burada -birbirleriyle mukayese edildiğinde-, matematik grubunun ilk, fen grubunun ikinci şıkları tercih ettiği; öğretmenin müdahalesinin sosyal grubunda diğerlerine oranla daha fazla istendiği görülmektedir.

2. “Öğretmen, sınıfa girip, derse başladıktan 5-10 dakika sonra gelen öğrenciye nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 55.9’u “Bir daha geç kalmamasını söylemeli; yerine geçip oturmasına izin vermelidir” seçeneğini işaretlemişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 2

Burada üniversite öğrencileri “hiç ilgilenmeme” konusunda liselilerden, liseliler de “okul idaresine gönderme” konusunda üniversitelilerden farklı düşünmektedirler.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 2

Fen ve matematik öğrencileri, öğrencinin uyarılıp yerine oturtulması ve uyarıda bulunmadan yerlerine oturtulmaları konusunda farklı düşünmektedirler. Kabul kağıdı için idareye gönderme hususunda da matematik grubu diğer gruplardan farklı düşünmektedir.

3. “Öğretmen, dersin ortasında gelerek sınıfa katılmak isteyen bir öğrenciye nasıl davranmalıdır?” şeklinde sorulan soruya ise öğrencilerin % 33.3’ü “Öğrenciyi, derse kabul kağıdı getirmek üzere okul idaresine göndermelidir”, % 26.5’i de “Bir daha geç kalmamasını söylemeli; yerine geçip oturmasına izin vermelidir” seçeneklerini tercih ederek cevap vermişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin cinsiyeti ve öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında bir ilişki vardır. Öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 3

Burada, seçeneklerin çoğunda kız öğrenciler erkek öğrencilerden farklı düşünmektedirler.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 3

Öğrencinin lise ve üniversite öğrencisi olması da, dersin ortasında sınıfa gelen öğrenciye yapılacak işlem konusunda farklı düşünmeye neden olmaktadır. Lise öğrencileri bu hususta üniversite öğrencilerinden daha katı düşünmektedirler.

4. “Öğretmen, sürekli derse geç kalan ve bunu alışkanlık haline getiren bir öğrenciye nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 42.4’ü “Öğrenciyi hiç bir şekilde derse almamalıdır”, % 26.1’i de “Öğrenciyi, derse kabul kağıdı getirmek üzere okul idaresine göndermelidir” diyerek cevap vermişlerdir. Öğrencilerin büyük bir kesimi, sürekli derse geç gelen öğrenciye karşı sert davranılmasından yanadırlar.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin cinsiyeti arasında bir ilişki vardır. Öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ve öğrencinin liseli veya üniversiteli olması ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 4

Burada kız öğrencilerin, sözlü uyarıda bulunmadan öğrencinin derse katılması konusunda erkek öğrencilerden oldukça farklı düşündüğü görülmektedir.

5. “Öğretmen derse geç kalanlara davranış gösterirken, aşağıdakilerden hangisini en çok dikkate almalıdır?” sorusuna, öğrencilerin % 71.8’i “Öğrencinin bunu alışkanlık haline getirip getirmediğini” seçeneğini işaretleyerek cevap vermişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin cinsiyeti ve ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki bulunamamış; sadece öğrencinin liseli veya üniversiteli olması bu soruya verilen cevapları etkiliyor bulunmuştur. Ancak

buna da kikare uygulanamamış, yüzdelere bakıldığında ise lise öğrencilerinde okul-ev arası mesafe, üniversite öğrencilerinde ise geç kalma alışkanlığı şıklarında birbirlerine göre farklılık tespit edilmiştir. Öğrencinin cinsiyeti, çalışkanlığı, dersin adı gibi hususların öğrenci gözünde öneminin olmadığı görülmüştür.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 5

6. “Dersin işlenişi sırasında konuşma, gülme, sınıfta dolaşma, elle ve sözle arkadaşlarına sataşma... gibi bazı fiziksel hareketleriyle sınıf atmosferini bozan öğrencilere öğretmen nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 46.6’sı “Uyarılara rağmen devam ediyorlarsa dışarı çıkarmalıdır”, % 19.8’i de “Öğrencileri sözlü olarak uyarmalıdır” seçeneklerini tercih etmişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 6

Birbirleriyle karşılaştırıldığında, matematik grubunun sözlü uyarma konusunda, fen grubunun uyarılara rağmen devam edenleri dışarı çıkarma konusunda ve sosyal grubunun da disipline verme konusunda birbirlerinden farklı düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 6

Sözlü uyarmayı üniversite öğrencileri liselilerden, öğrencilerin yerlerini değiştirmeyi de lise öğrencilerinin üniversitelilerden daha çok istediği görülmektedir.

7. “Dersin işlenişi sırasında kendi aralarında konuşan; bu davranışıyla yakınındaki öğrencilerin dikkatini dağıtan öğrencilere öğretmen nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 40.7’si “Uyarılara rağmen devam ediyorlarsa dışarı çıkarmalıdır”, % 20.2’si “Hiç bir şey yapmamalı, dersini işlemeye devam etmelidir” ve % 20’si de “Öğrencileri sözlü olarak uyarmalıdır” şeklinde cevap vermişlerdir.

Bu soruda bağımsız değişkenlere göre cevapların farklılaşp farklılaşmadığını test etmede kikare testi uygulanamamıştır. Ancak

yüzelere bakarak analiz yaptığımızda, üniversite öğrencilerinin daha ziyade uyarma ve dışarı çıkarmayı tercih ettikleri, lise öğrencilerinin ise bu tür öğrencileri ön sıralara oturtmaları konusunda diğer gruptan farklı düşündüğü dikkati çekmektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 7

8. “Dersin işlenişi sırasında dersle hiç ilgilenmeyen, uyuyan veya başka şeyle meşgul olan öğrenciye, öğretmen nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 34.8’i “Öğrenciyi uymalıdır”, % 33.1’i de “Öğrenci isterse, dışarı çıkmasına izin vermelidir” şeklinde cevap vermişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 8

Burada, öğrenciyi uyarma konusunda fen ve sosyal gruplar birbirinden çok farklı düşünmekte, sosyal gruptaki öğrenciler bu tür öğrencilere karşı fen ve matematik grubuna göre daha sert davranılmasını istemektedirler.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 8

Ders yapılırken dersle ilgilenmeyen öğrencilere öğretmenin nasıl davranması gerektiği konusunda lise ve üniversite öğrencileri neredeyse tamamen farklı düşünmektedirler. Hangi konularda farkı düşündükleri tabloda görülmektedir.

9. “Ders işlenirken dışarı çıkmak isteyen öğrenci olduğunda, öğretmen ne yapmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 65.2’si “Nedenini sorarak, izin vermelidir” ve % 22.7’si de “Başıyla izin verdiğini belirterek, dersi işlemeye devam etmelidir” şıklarını işaretleyerek cevap vermişlerdir. Yani bu durumda öğrencilerin % 88 gibi büyük bir oranı, öğrenciye izin verilmesinden yanadırlar.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 9

Nedenini sorarak izin verme lise öğrencilerinin daha çok tercih ettikleri bir davranış biçimidir. Üniversite öğrencileri ise sessizce dışarı çıkartılmasını daha çok tercih etmektedirler.

10. “Ders esnasında konu dışı sorular ve konuşmalarla dersi kaynatmak isteyen öğrenci/öğrenciler olduğunda ve öğretmenin sözlü uyarılarına rağmen bu davranışı sürdürmek istediklerinde, öğretmen ne yapmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin tercihleri, % 47.7 “Onları uyarmalı, isterlerse dışarı çıkabileceklerini söyleyerek çıkmalarına izin vermelidir” ve % 34.8 “Öğrenciye/öğrencilere kızarak onları dışarı çıkarmalı ve fakat disipline vermemelidir” şeklinde olmuştur. Yani öğrencilerin % 80'den fazlası, bu tür öğrencilerin dersten çıkartılmasından yanadır.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 10

Burada da sosyal alanda okuyan öğrencilerin fen ve matematik grubundan daha katı oldukları görülmektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 10

Lise öğrencileri öğrenciye kızarak dışarı çıkarmayı tercih ederlerken, üniversite öğrencileri ise daha yumuşak davranılmasını istemektedirler.

11. “Dersin işlenişi sırasında öğretmen, konuyla ilgili kilit nokta ve kavramların yeterince anlaşılıp anlaşılmadığını öğrenmek amacıyla soru sorduğunda, doğru ve yeterli cevabı alamazsa ne yapmalıdır?” sorusuna, öğrencilerin % 70.5'i “Kendisi kısa bir tekrar, özet veya uygulama yapmalıdır” diyerek cevap vermişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla bağımsız değişkenler arasında bağlantı test edilememiştir. Ancak yüzdelerle bakarak erkeklerin bu tür öğrencilerin uyarılarak derse devam edilmesi veya anlayan bir öğrenciye tekrar ettirilerek derse devam edilmesini kızlardan daha çok, kızların ise öğretmenin dersi tekrar anlatmasını erkeklerden daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Lise öğrencilerinin bu tür öğrencilerin uyarılarak derse devam edilmesi veya öğretmenin dersi tekrar anlatmasını üniversite öğrencilerinden daha çok, üniversite öğrencilerinin ise anlayan bir öğrenciye tekrar ettirilerek derse devam edilmesini lise öğrencilerinden daha çok tercih ettikleri görülmüştür.

12. “Sınav tarihi öğrencilerle birlikte ve önceden belirlenmiş olsa bile, öğrencilerden sınavın ertelenmesine ilişkin bir istek geldiğinde öğretmen nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 82.5’i “Kabul edilebilir bir mazeret var ise ve sınıfın çoğunluğu istiyor ise ertelenmelidir” şeklinde cevap vermişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin cinsiyeti ve öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında bir ilişki vardır. Öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 12

Burada kızların erkeklerden daha yumuşak bir davranış bekledikleri ortaya çıkmaktadır.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 12

Burada da lise öğrencilerin az da olsa üniversite öğrencilerinden daha katı düşündükleri ortaya çıkmaktadır.

13. “Sınavda kopya çeken öğrenciye öğretmen nasıl davranmalıdır?” sorusuna verilen cevapların %52.3’ü “Sözlü olarak uyarmalı, kopya çekmesini zorlaştıracak veya önleyecek (yerini değiştirme, ön sıraya oturtma, kopyayı alma gibi) önlemler almalıdır” şeklinde olmuştur.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında bir ilişki vardır. Öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ve öğrencinin cinsiyeti ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 13

Sınavda kopya çekenleri görmezlikten gelme veya disipline vermeme konusunda lise öğrencileri üniversite öğrencilerinden daha farklı, kopyayı zorlaştırma konusunda da üniversite öğrencilerinin daha farklı düşündükleri görülmektedir. Öğrencinin disipline verilmesi konusunda her iki öğrenci grubu da olumsuz düşünmektedir.

14. “Sözlü uyarılara ve alınan diğer önlemler rağmen, öğrenci kopya çekmeye devam etmek istiyor ve çekiyorsa öğretmen ne yapmalıdır?” sorusuna öğrencilerin % 44.7’si “Öğrenciyi sınavdan çıkarmalı ama disipline vermemelidir”, % 26.5’i “Öğrencinin ismini alıp veya yazılı kağıdına işaret

koyup, sınava devam etmesine izin vermelidir” ve % 21.6’sı da “Öğrenciyi sınavdan çıkarmalı ve ayrıca disipline vermelidir” şeklinde cevap vermişlerdir. Bu durumda bile öğrencilerin % 70 oranında bir çoğunluğu öğrencinin disipline verilmesinden yana değildir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 14

Bu konuda matematik alanında öğrenim gören öğrencilerin diğerlerinden farklı düşündükleri, sosyal alanda öğrenim görenlerin gene en katı davranışı tercih ettikleri görülmektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 14

Öğrencinin bu durumda sınav salonundan çıkartılıp çıkartılmaması konusunda lise ve üniversite öğrencileri birbirine zıt düşünmektedir.

15. “Sınavda arkadaşının kopya çekmesine yardımcı olan bir öğrenciyi öğretmenin farklı davranmasını isteyenler % 44.5, kopya çeken öğrenciyi davrandığı gibi davranmasını isteyenler ise % 54.5’dir.

Burada bağımsız değişkenlerle verilen cevaplar arasında bir bağlantı bulunamamıştır.

16. Öğretmenin farklı davranmasını isteyenlerin de % 68.4’ü öğretmenin “Sözlü olarak uyarması, yardımını zorlaştıracak veya önleyecek önlemler almasını” istemektedirler.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 16

Bu konuda da üniversite öğrencileri öğretmenin bazı önlemler almasını lise öğrencilerine göre daha çok tercih etmektedirler.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 16

Fen grubu öğretmenin burada görmezlikten gelmesi, matematik grubu uyarma ve önlemler alma, sosyal grubu da yazılı kâğıdını alıp dışarı çıkarma konusunda diğer gruplardan daha farklı düşünmektedir.

17. “Sınav başlangıcında sorulara itiraz olduğunda, öğretmen ne yapmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 60.8’i “İtirazı dikkate almalı, eğer öğrenciler haklı iseler, itiraz konusu olan soruyu değiştirmelidir”, % 31.1’i de “İtirazı dikkate almalı, öğrenciler haklı iseler o soruyu değerlendirmeye almayacağını söyleyerek sınava devam etmelidir” şıkları ile cevap vermişlerdir. Yani öğrencilerin % 92’si, sınav sorularına itirazların dikkate alınmasını istemektedirler.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilemektedir.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 17

Burada da erkek öğrencilerin kızlardan daha katı davranış beklediği ortaya çıkmaktadır.

18. “Sınav notuna itiraz eden öğrenci olduğunda öğretmen nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 56.7’si “İtirazı koşulsuz olarak dikkate almalıdır” ve % 28.5’i ise “İtirazı, kağıdı sınıfın önünde okuma, haklı değilse notunu düşürme gibi koşullarla dikkate almalıdır” seçenekleri ile cevap vermişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ancak liseli ve üniversiteli öğrencilerin itirazın dikkate alınması tercihleri arasında bir farklılık tespit edilmektedir. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilemektedir.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 18

Burada itirazın dikkate alınmaması veya zorlaştırılması konusunda erkek öğrencilerin kızlardan daha önde, kızların ise itirazın koşulsuz dikkate alınması konusunda erkeklerden çok önde düşündükleri tespit edilmiştir.

19. “Cevabınız, “öğrencinin itirazını dikkate almak” yönünde ise, öğretmen ne yapmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 67.7’si “Yazılı kağıdını öğrenci ile birlikte incelemeli ve değerlendirmelidir” şeklinde tercih kullanmışlardır.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin cinsiyeti arasında bir ilişki bulunmuştur. Ağırlıklı bilim dalları ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 19

Burada kız öğrencilerinin itiraz edilen yazılı kâğıdını öğretmenin öğrenciyle birlikte değerlendirmesini istedikleri, erkeklerin ise kızlara oranla sınıf huzurunda veya öğretmenin yalnız başına değerlendirmesini istedikleri ortaya çıkmaktadır.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 19

İtiraz edilen yazılı kağıtlarının öğrenci ile birlikte veya sınıfta değerlendirilmesi konusunda üniversite öğrencilerinin -lise öğrencilerine göre- daha çok tercihte buldukları görülmektedir.

20. “Öğretmen, dersin sonuna doğru, konunun işlenişi bittikten sonra yaptığı değerlendirme sonucu, sınıfın çoğunluğu tarafından konunun yeterli düzeyde öğrenilmediğini anladığı zaman ne yapmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 69.2’si “Kendisi kısa bir özet, tekrar veya uygulama yapmalıdır” şeklinde istekte bulunmuşlardır.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilemektedir.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 20

Burada kız öğrencileri öğretmenin kendisinin kısa tekrar yapmasını isterken, bundan daha katı davranış gösterilmesini isteyen erkek öğrenciler oranı, kızlara göre daha fazla çıkmıştır.

21. “Öğretmen, önceden verdiği bir çalışmayı veya ödevi yapmayan öğrenci/öğrenciler olduğunda nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 77.4’ü “İlerde dikkate almak üzere eksi vermelidir” tercihini kullanmışlardır.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 21

Burada sosyal ve fen grupları arasında eksi verme veya ek süre verme konularında farklı düşünceler tespit edilmiştir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 21

Burada da öğrenciye eksi verilmesi lise öğrencileri tarafından daha çok tercih edilirken, üniversite öğrencileri öğrenciye ek süre verilmesini lise öğrencilerinden çok daha fazla önermektedirler.

22. “Öğretmen, sınıfa defter, kitap gibi hiçbir eğitim materyali (aracı) getirmeyen öğrenciye nasıl davranmalıdır?” sorusuna cevap verenlerin % 48.1’i “Sözle uyarmalıdır”, % 30.6’sı da “Derse almamalıdır” seçeneklerini işaretleyerek cevap vermişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında bir ilişki vardır. Cinsiyet ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin okuduğu eğitim kurumu ve item 22

Derse eğitim araç-gereçlerini getirmeyen öğrencilere öğretmenin davranışı konusunda lise öğrencileri üniversite öğrencilerine göre daha katı davranışlar önermektedirler.

23. “Öğretmen, sınıfta kılık-kıyafet ve görünüş yönünden kurallara uymayan öğrenci gördüğünde ne yapmalıdır?” sorusunda en çok tercih toplayan seçenek ise % 63.1 ile “Öğrenciyi sözlü olarak uyarmalıdır” seçeneği olmuştur.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması arasında bir ilişki yoktur. Cinsiyet ve öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ise bu soruya verilen cevapları etkilememektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 23

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bilim dalları esas alındığında, öğrenciyi sözlü olarak uyarma konusunda sosyal grubun, derse almama konusunda fen grubunun, hiç ilgilenmeme konusunda da matematik grubunun diğer gruplardan farklı düşündüğü ortaya çıkmıştır.

Öğrencinin cinsiyeti ve item 23

Konuya cinsiyet açısından bakıldığında da kız öğrencilerin daha çok uyarıdan yana oldukları, erkek öğrencilerin daha katı davranışlar önerdikleri görülmektedir.

24. “Öğretmen, sınıfta normal okul arkadaşlığının ötesinde, oldukça samimi, sınıfın dikkatini çeken davranışta bulunan kız ve erkek öğrencilere nasıl davranmalıdır?” sorusunda ise öğrencilerin yarısından fazlası (% 55.2) “Sözle uyarak yerlerini değiştirmelidir” seçeneğini tercih etmişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplarla öğrencinin liseli veya üniversiteli olması ve cinsiyeti arasında bir ilişki yoktur. Öğrencilerin ağırlıklı bilim dalları ise bu soruya verilen cevapları etkilemektedir.

Öğrencinin ağırlıklı bilim dalı ve item 24

Burada sosyal grup uyarma veya hiç ilgilenmeme konularında diğer gruplardan ayrı düşmektedir. Bu konuda öğrencilerin çok daha değişik önerilerde buldukları da dikkati çekmektedir.

SONUÇ

Bağımsız değişkenlere bakmaksızın, kritik durumlarda öğrenciler tarafından en çok istenen öğretmen davranışları şunlardır:

- Öğretmen sınıfa girdiğinde öğrenciler yerlerine oturmamış, ayakta ve gürültü yapıyor ise, öğretmenin bu durumda aktif müdahalesini öğrencilerin % 80'ine yakını istememektedir.
- Derse geç kalma durumlarında -eğer öğrenci bunu bir alışkanlık haline getirmemişse- öğretmenin yumuşak davranması istenmektedir. Geç kalan öğrencinin cinsiyetine, çalışkanlığına, dersin niteliğine bakılmaması da öğrencilerin arzusudur.
- Dersin işlenişi sırasında konuşma, gülme, sınıfta dolaşma, elle ve sözle arkadaşlarına sataşma... gibi bazı fiziksel hareketleriyle sınıf atmosferini bozan öğrencilere uyarı yapılması ve gene devam etmeleri durumunda dışarı çıkartılması istenmektedir.

- Dersin işlenişi sırasında kendi aralarında konuşan; bu davranışıyla yakınındaki öğrencilerin dikkatini dağıtan öğrencilere de uyarı yapılması ve gene devam etmeleri durumunda dışarı çıkartılması istenmektedir.
- Dersin işlenişi sırasında dersle hiç ilgilenmeyen, uyuyan veya başka şeyle meşgul olan öğrenciye uyarı yapılması ve kendisinin istemesi durumunda dışarı çıkartılması istenmektedir.
- Ders işlenirken dışarı çıkmak isteyen öğrencilere nedenini sorarak veya başıyla sessizce işaret vererek dışarı çıkma izni verilmelidir.
- Öğrencilerin % 80'den fazlası, ders esnasında konu dışı sorular ve konuşmalarla dersi kaynatmak isteyen ve öğretmenin sözlü uyarılarına rağmen bu davranışı sürdürmek isteyen öğrencilerin dersten çıkartılmasından yanadır.
- Dersin işlenişi sırasında öğretmen, konuyla ilgili kilit nokta ve kavramların yeterince anlaşılıp anlaşılmadığını öğrenmek amacıyla soru sorduğunda, doğru ve yeterli cevabı alamama durumuna, öğrencilerin % 70.5'i "Kendisi kısa bir tekrar, özet veya uygulama yapmalıdır" diyerek cevap vermişlerdir.
- Dersin sonuna doğru, konunun işlenişi bittikten sonra öğretmenin yaptığı değerlendirme sonucu, sınıfın çoğunluğu tarafından konunun yeterli düzeyde öğrenilmediğini anlaşıldığı zaman da Öğrencilerin % 70'e yakın kısmı "Öğretmen kısa bir özet, tekrar veya uygulama yapmalıdır" şeklinde istekte bulunmuşlardır.
- Sınav tarihinin ertelenmesi hususunda öğrencilerden bir istek geldiğinde, öğrencilerin % 82.5'i "Kabul edilebilir bir mazeret var ise ve sınıfın çoğunluğu istiyor ise" sınavın ertelenmesinden yanadırlar.
- Sınavda kopye çekenlere karşı öğretmen davranışının nasıl olması gerektiği hususunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun birleştiği bir görüş yoktur. Ama bu konuda öğrencinin disipline verilmemesi fikri ortaya çıkmıştır. Sınav sorularına itiraz olduğunda da, öğrencilerin % 90'dan fazlası itirazın göz önüne alınmasını istemişlerdir. Sınav sonuçlarına itirazların da koşulsuz veya belli şartlarla dikkate alınmasını istemektedirler.
- Öğretmenin önceden verdiği bir çalışmayı veya ödevi yapmayan öğrencilere "İlerde dikkate almak üzere eksi verme" davranışı tercih edilmişti (% 77.4).
- Sınıfa defter, kitap gibi hiçbir eğitim materyali (aracı) getirmeyen öğrencilere ya sözlü uyarı ya da hiç ilgilenmeme şeklinde bir davranış gösterilmesi öğrencilerin çoğunluğunun tercihidir.
- Sınıfta kılık-kıyafet ve görünüş yönünden kurallara uymayan öğrencilere de öğrencinin sadece sözlü uyarıda bulunması istenmektedir.
- Sınıfta normal okul arkadaşlığının ötesinde, oldukça samimi, sınıfın dikkatini çeken davranışta bulunan kız ve erkek öğrencilere karşı öğretmenin nasıl davranacağı konusunda da çok belirgin bir davranış ortaya konulamamıştır.

Bağımsız değişkenlere göre, kritik durumlarda öğretmenin nasıl davranması konusuna gelince: Burada en çok etkili olan öğrencinin lisede veya üniversitede okuyor olmasıdır (14 itemde anlamlı ilişki). Daha sonra öğrencinin okuduğu bilim dalı (10) ve en az da cinsiyetin (8) etkili olduğu tespit edilmiştir. Derse geç gelenlere davranış gösterirken göz önüne alınacak durum, derste kendi aralarında konuşanlara karşı gösterilecek tutum, derste anlaşılma durumunda ve kopyeye yardımcı olan öğrenciye yapılacak davranış konusunda hiç bir bağımsız değişken etkili olamamıştır. Genelde öğrencinin lisede veya üniversitede okuyor olması ile öğrencinin öğrenim gördüğü ağırlıklı bilim dalı birlikte etkili olmuştur. Tek başına ise en çok cinsiyet faktörü etkili olmuştur.

Bizim hipotezlerimiz açısından araştırma sonuçlarına baktığımızda şunlar ortaya çıkmaktadır:

- “Öğrencinin lisede veya üniversitede okuyor olması, sınıf içi disiplin konusunda farklı düşüncelerine neden olmaktadır” hipotezi 14 itemde (1,2,3,6,8,9,10, 12, 13,14,16,19,21,22) doğrulanmıştır. “Üniversite öğrencileri, kritik durumlarda öğretmenin daha hoşgörülü olması ve yumuşak davranmasından yanadırlar” hipotezi de hemen her anlamlı ilişki bulunan itemde doğrulanmıştır.
- “Kız öğrenciler, erkek öğrencilere oranla kritik durumlarda öğretmenin daha hoşgörülü olması ve yumuşak davranmasından yanadırlar” şeklindeki hipotezimiz de doğrulanmıştır (3,4,12,17,18,19,20,23. itemler).
- “Öğrencinin fen, sosyal veya matematik ağırlıklı bilim dallarında okuyor olması, kritik durumlarda öğretmenden farklı davranışlar istemesine neden olmaktadır” hipotezi birçok itemde (1,2,6,8,10,14,16,21,23,24. itemler) doğrulanmıştır. “Burada fen ve matematik öğrencileri, sosyal alanda okuyan öğrencilere göre öğretmenden daha katı davranışlar beklemektedirler” şeklindeki hipotezimiz ise doğrulanmamıştır. Sosyal bilim alanlarında okuyan öğrenciler, fen ve matematik gruplarından daha kuralcı ve katı davranışları tercih etmişlerdir.

Genelde de, kritik durumlarda öğretmenlerin nasıl davranması konusunda, öğrencilerin şu andaki öğretmenlerinden gördükleri davranış kalıplarına daha yatkın oldukları tespit edilmiştir.

Kaynaklar

Angell, A. "Democratic climates in elementary classrooms: A review of theory and research". Theory and Research in Social Education. 19/1991. S.241-266.

Başer, H. Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem yay. 1997.

- Başer, H. "Öğretmenlerin Değerlendirilmesi: Seçenek ve Uygulamalar". Eğitim ve Bilim. 12/1988. S.54-61.
- Canter, L./Canter, M. Assertive Discipline: Positive behavior management for today's classroom. Santa Monica 1992.
- Charles, C.M. Building Classroom Discipline. USA: Longman 1996.
- Clark, B.M./J.L.Creswell. "Participant versus non participants perception of teacher nonverbal behavior". Journal of Classroom Interaction. 14/1978. S.28-38.
- Cromack, T./R.L.Egelston. "Students as the source of information concerning teacher behaviors: New York concepts in the appraisal of instruction". Journal of Classroom Interaction. 15/1979. S.8-15.
- Ergün, M./ A. Özdaş. Öğretim İlke ve Yöntemleri. İstanbul 1997.
- Flanders, N. Analyzing Teacher Behavior. Addison-Wesley 1970.
- Garko, M.G./ C.Kough/ G.Pignata/ E.B.Kimmel/ J.Eison. "Myths about Student-Faculty Relationships: What Do Students Really Want?". Journal on Excellence in College Teaching. 5(2)/1994. S.51-65.
- Gordon, T. E.Ö.E. Etkili Öğretmenlik Eğitimi. (Çev.: E.Aksay) İstanbul: Sistem yay. 1996.
- Jones, E. Positive Classroom Instruction. New York: McGraw-Hill 1987.
- MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi. Öğretmen Değerlendirme. Ankara 1995.
- Medley,D./Mitzell, H. "Measuring classroom behavior by systematic observation". N.L.Gage (Ed.) Handbook of Research on Teaching. Chicago 1963.
- Onur, B. "Disiplin Kavramı". Eğitim ve Bilim. 3/1979. S.7-12.
- Reed, A.J.S./ V.E.Bergeman. In the Classroom: An Introduction to Education. Guilford 1992.